

D E B A T T

NADs seminarium i augusti om "Lokalsamfund, rusmiddelp Problemer og interventioner" är ett av uttrycken för det ökade forskningsintresset i Norden för lokalt förankrade aktionsprojekt i det missbruksförebyggande arbetet. I detta nummer av NAT behandlas detta tema i Marja Holmilas artikel, Pekka Sulkunens debattinlägg nedan, Marjatta Montonens presentation av monografen "Research, Action, and the Community" samt Marjatta Montonens rapport från vinterns forskarseminarium i San Diego.

Agenten, tjuven, gerillakrigaren och kritikern

Aktionsforskning, som görs med utgångspunkt i lokalsamhället (s.k. community action), svarar på ett flertal olika behov. Det kan t.ex. röra sig om experiment, eller experimentliknande projekt, vilkas syfte är att fungera som argument för större samhällspolitiska reformer. Ett exempel på ett dylikt projekt var det "experiment" Pekka Kuusi — banbrytaren inom finsk alkoholforskning och -politik under efterkrigstiden — gjorde för att pröva vilka effekterna blir om man öppnar alkoholbutiker på en landsbygd som tidigare varit torrlagd. För det andra kan det handla om att man försöker uppnå synligare resultat inom upplysningsarbetet genom att utnyttja den interaktionsenergi som finns i de sociala nätverken. För det tredje kan

projekt av den här typen utföras för att befrämja den egna gruppens intressen i en situation där dessa hotas av t.ex. samhällsplaneringen. Ungefär sådana var utgångspunkterna för "aktionsforskningen" under 1970-talet.

Den aktionsinriktade alkoholforskning som på sistone blivit populär (se t.ex. Giesbrecht et al. 1991) hör i huvudsak till den andra gruppen i ovanstående kategorisering.

Diskussionen om relationen mellan forskare och objekt har varit livlig i alla tre typer av aktions- och communityforskning, men har då vanligen begränsat sig till frågor gällande reliabilitet och etik. Det är emellertid viktigt att understryka att det finns stora skillnader mellan de olika projektyperna, inte bara ifråga om forskarens relation till fältet, utan också ifråga om dennes relation till själva projektet.

I experiment, eller experimentliknande projekt, är syftet att producera generaliserbara slutsatser beträffande konsekvenserna av olika politikalternativ. I förhållande till fältet är forskaren närmast en tjuv: ur hans synvinkel är den huvudsakliga nyttan av vedermödorna det han tar med sig och eventuellt vidarebefordrar till dem som står för de politiska besluten. I den andra typen av projekt är forskaren som en CIA-agent i ett främmande land. Han genomdriver, tillsammans med de lokala invånarna, de förändringar hans uppdragsgivare önskar. I den tredje typen av projekt är forskaren en gerillakrigare som utnyttjar sin kunskap och sin skicklighet till att organisera motståndet och till att arbeta för lokalsamhällets intressen.

De olika modellerna har alla sin egen typ av kallelse och uppgift i samhället. Men man måste komma ihåg att man, då man i dethär sammanhanget talar om intervention, kan mena två helt

olika saker. Det kan å ena sidan vara fråga om en intervention som projektet självt har skapat, varvid forskaren är en del av interventionen. Det kan å andra sidan handla om en sociologisk intervention, där forskaren betraktar händelserna utifrån, med kritikerns perspektiv. Man tar då inte målen för givna, såsom man nu ofta tenderar att göra: "Det primära syftet för de olika projekten borde vara att åstadkomma en minskning av de alkohol- och drogrelaterade problemen, och att komma åt de bakomliggande orsakerna." (Giesbrecht et al. 1991).

En sociologisk intervention ifrågasätter snarare de uttalade målsättningar och invanda verksamhetsformer som såväl fältet som "projektet" har anammat och ställt upp både för sig själva och för andra. Det är ju i allmänhet inte så att människornas beteende styrs enbart av en behovshierarki, eller att en och samma behovshierarki skulle vara densamma för alla. Socialarbetaren representerar inte nödvändigtvis "systemet" gentemot klienterna, utan kämpar tvärtom ofta mot systemet till förmån för klienten. Det är inte alls självklart att de kommunala tjänstemän som sysslar med rusmedelsfrågor i verkligheten är intresserade av att lösa missbruksproblemet; de är kanske bara i största allmänhet intresserade av att arbeta med utslagenhet — något som av flera orsaker vanligen definieras som ett rusmedelsproblem. Det finns många liknande exempel, och problemet är allt annat än obekant också bland forskarna.

Det finns ingen oundviklig konflikt mellan den sociologiska interventionen och agentforskningen. Det är tvärtom ofta den skickliga agenten som är den första att analysera sitt fält med interventionens metoder. Han behöver då två typer av teori: dels en allmän teori om hur vårt samhälle i stort fungerar, dels en teori om hur det som män-

niskor säger bör analyseras och tolkas.

Det finns emellertid en risk att forskarna i alltför hög grad identifierar sig med sitt "projekt", vilket uppenbarligen varit fallet t.ex. i det projekt som beskrivs i ovannämnda artikel (Giesbrecht et al. 1991). Detta är ett resultat av att alkoholforskningen i USA i så hög grad blivit beroende av projektfinansieringens "hårda fakta". Av samma orsak har den amerikanska alkoholforskningen, som blomstrade ännu för tio år sedan, under de senaste åren blivit tråkig och intetsägande. Denna amerikanska sjuka är inte något vi skall sprida här hos oss, vare sig i form av lokalsamhällsstudier eller på annat sätt.

"Projekt" av dethär slaget borde i stället utnyttjas för att man skall kunna komma underfund med vilka de strukturella och traditionsbundna faktorer är som förhindrar förnuftiga förändringar, också då man är ense om målsättningarna. Ett projekt sätter fältet i rörelse, och det är lättare att studera ett objekt i rörelse än ett som står stilla. Den sociologiska interventionens logik förutsätter att rösten (fältets) föregår blicken (forskarens). Den lokalt förankrade aktionsforskningen har goda förutsättningar för detta, bara man kommer ihåg att projektets röst, fältets röst och forskarens blick inte alltför mycket blandas ihop med varandra.

Pekka Sulkunen

Översättning: TR

REFERENSER

Giesbrecht, N. et al.: Yhteisön intressien ja tutkimustavoitteiden integroiminen yhteisötoimintatutkimuksissa (Att förena lokalsamhällets och forskningens intressen inom lokalt förankrad aktionsforskning). *Alkoholipolitiikka* 56(1991):6, 359-381.